

KORODA SES EĞİTİMİ ÇALIŞMALARININ ÇOCUK SES GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Nalan YİĞİT*

ÖZET

Bu çalışmada, koro çalışmaları kapsamında yapılan bedensel hazırlık ve yumuşama, soluk ve ses eğitimi uygulamalarının çocuklarda; sesi doğru kullanma alışkanlığı kazanma ve ses aralıklarına etkileri araştırılmıştır. Bunun için, 8-12 yaş grubunda sekiz ay programlı ses eğitimi alan 36 öğrencinin ses aralığı bir skala içerisinde, sesi doğru kullanmaya yönelik davranışları ise, sınıf öğretmenleri ve velileri ile görüşme yapılarak değerlendirilmiştir. Bulgular, konuyla ilgili olarak yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Değerlendirme sonunda, koroda düzenli olarak yapılan ses eğitimi kapsamındaki çalışmaların, çocuklarda ses aralığı ve sesi doğru kullanma ile ilgili davranışlarının gelişme ve değişmesinde belirgin etkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Ses aralığı yeterli düzeyde bulunmayan öğrencilerle bireysel çalışmalar yapılması gerektiği sonucu çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koroda ses eğitimi, ses aralığı, çocuk

ABSTRACT

In this study, effects of breath and vocal training practises in children, physical preparation and softening conducted within the context of chorus studies on their acquiring the habit of using voice accurately and vocal interval have been examined. For this reason, the vocal interval of 36 student having a vocal training in eight months programmed in the 8-12 age group have been evaluated in a scale and their behaviors towards using voice accurately have been evaluated through conversations with their class teachers and parents. The findings have been interpreted by comparing the other studies done related to the subject. As a result of the evaluation, it has been understood that the significant effects on children's vocal interval and the development and change in their using voice accurately. It has also been concluded that it is necessary to do individual studies with the students having insufficient vocal interval.

Keywords: Vocal training in chorus, vocal interval, child.

GİRİŞ

Ses üretme doğumla birlikte başlar, doğru bir zamanda ve doğru bir müzik eğitimi yaklaşımıyla hızlı bir şekilde gelişir. Doğru ve etkili bir müzik eğitimini zamanında alamayan öğrenci, çevresindeki televizyon, kaset, cd ve radyo gibi araçlardan izleyip, dinlediklerini taklit ederek yanlış ses kullanımına yönelmektedir. Bağırarak ya da yaş ve ses özelliklerine uymayan şarkıları söyleme onun sesine zarar vermekte, ses kullanmayla ilgili olarak kötü, yanlış alışkanlıklar edinmesine sebep olmaktadır. Buna karşın, küçük yaşlarda başlatılan müzik eğitiminin katkısıyla gelecekte de sesini doğru kullanmanın temelleri atılmış olacaktır.

Müzik eğitiminde koro çalışmaları çocuğun gelişmesinde önemli yer tutar. Çocuklar bu çalışmalarda müziği oluşturan temel öğeleri ve temel işlevlerini öğrenirken, sesin oluşumunu, ses organını, kendi sesinin özelliklerini ve

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

kapasitesini, sesini korumasını ve doğru kullanmasını öğrenir. Doğru ve düzenli nefes alıp-verme, nefes desteği bakımından bilinçlenmelerini sağlar. Bunlara dikkat edilip, yaş ve ses özelliklerine, dinamizmine uygun çocuk şarkılarını toplu ve bireysel olarak doğru ve güzel seslendirerek, istenilen nitelikte şarkı söyleme becerisini ve sevgisini kazanırlar. Güzel konuşmaya özen gösterirler (Elmas, 1998, s.238). Koro çalışmalarında birlikte şarkı söyleme, sesini kullanma ve denetlemeyi öğrenirler.

Konuşma ve iletişim kurmanın önemli olduğu insan hayatında sesi sağlıklı ve bilinçli kullanma prensipleri çocukluk döneminde aşılmalı ve eğitimle ses gelişimine yardımcı olunmalıdır (Kızıldeli, 2001, s.1). Bu eğitim, çocukları sesi kötü kullanma alışkanlıklarından uzak tutmaya ve sesin tanınmasına yönelik olmalıdır. Böylelikle, ergenlikte ses değişim olayının da sorunsuz ya da daha kolay geçirilmesine yardımcı olunur.

Koroda Ses Eğitimi

Çocukların sesinin geliştirilmesinde koro çalışmaları önemli rol oynamaktadır. Bu dönemde kız ve erkek çocukların ses kasları aynı şekilde çalıştığı için eğitiminde de çok değişiklik göstermemektedir. Özellikle ses kıvrımlarının serbest kenarları çalışmaktadır. Ses değişiminin (mutasyon) ön evresi 8-9 yaşlarında başlayıp 12-13 yaşına kadar devam etmektedir (Cooksey ve Welch, 1997). Ses bu dönemde oldukça gelişmektedir. Bu durum özellikle erkek çocuklarda belirgindir.. Çocuklar tiz sesleri çıkarırken kaslara fazla yüklenmemelidir. Kaslara fazla hava geldiğinde yorgunluk oluşur ve sonuç kötü olabilir.

Çocuk ve yetişkin açısından nefes alma ve kullanma ilişkileri herkes için aynıdır. Nefes akciğerlerin alt ucuna alınmalı ve diyaframla işbirliği halinde olmalıdır. İyi bir nefes için duruş çok önemlidir. Sırtta yaslanır gibi dik durmalı ve ayaklar denge konumunu sağlayacak şekilde biraz açık, kollar serbestçe omuzlardan sarkmalıdır. Nefes, kısa, çabuk ve sessiz alınmalı, çabuk boşaltılmamalıdır. Başlangıçta nefes alırken ses çıkabilir ama ilerleyen çalışmalarda hafif, sessiz alınmasına özen gösterilmelidir. Ses üretimine yumuşak atakla başlanmalıdır. Yumuşak atak ses zenginliği ve rengi için daha uygundur. Ses kasları arasından önce hava sonra ses geçmelidir. İyi bir ses üretimi için gırtlak çok serbest olmalıdır. Çocuk seslerinde vibratoyu çok geniş tutmadan, küçük bir vibratoyu yerleştirmek gerekir. Rezonans çalışmaları mutasyondan önce başlamalıdır (Popov, 1989). Şarkı söylerken sadece gırtlığın değil, sesle ilgili bütün organların kullanıldığı unutulmamalıdır. Çocuklara doğru ses üretimi öğretilmelidir.

Koroda ses eğitimi toplu ya da grupsal olarak yapılır. Gerekli görüldüğünde kişisel ses sorunlarını gidermek için bireysel olarak ta yapılabilir

Çocuklarda Ses Aralığı

Çocuklarda ilk şarkı söylemede mevcut olan tonlar La1(440 Hz) altında yalnızca birkaç taneyken, 6 yaşında ses aralığı Do1'den Do2'ye ulaşarak Do

Koroda Ses Eğitimi Çalışmalarının Çocuk Ses Gelişimine Etkileri

Majör skalasını içerir. Larenksin gelişimi ile de çocuk sesi dereceli olarak gelişir (Lunchsinger ve Arnold,1967).

Kızıldeli'ye (2000) göre; Lunchsinger ve Arnold (1967), çocuklarda müzikal ses aralığının gelişmeyle birlikte arttığını ve çocukların müzikal olarak kabul edilebilecek sesler üretebildiklerini, bu gelişme süreci içerisinde şarkı söylemek için genellikle 1,5 oktavın üzerinde müzikal ses aralığına, bunlardan %30'unun 2 oktava varan daha geniş ses aralığına sahip olduklarını belirtmektedirler.

Çocuklarda fizyolojik ses aralığı müzikal ses aralığından daha geniştir. Çocukluk döneminde fizyolojik ses aralığı (çıkarılabilen en tiz ve en pest ses aralığı) oldukça sabit kalırken müzikal ses aralığı gelişir. Gelişim süreci içerisinde şarkı söylemek için genellikle 1,5 oktav civarında ses aralığını kullanabilirler (Lunchinger ve Arnold, 1967).

YÖNTEM

Bu çalışma betimsel bir alan araştırmasıdır. Düzenli ve programlı koro eğitimi alan çocuklarda ses eğitimi uygulamalarına bağlı olarak sesi doğru kullanma alışkanlıkları ve ses aralığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Kültür Bakanlığı Konya Çocuk Korosu ile hafta sonları 4 saat (2+2) yapılan koro çalışmaları; nota bilgisi, müzik teorisi, solfej, nefes ve ses çalışmaları ve şarkı öğretimi olarak planlanan faaliyetlerin 8 ay süreyle yapılması sonucunda adı geçen koro elemanlarından devamlılığı sağlayan 36 öğrencinin ses aralığı; bir skala içerisinde "a" vokali ile en rahat ve temiz çıkarabildikleri (seste kırılma olmadan) en pes ve en tiz ton alınarak bu alanda yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir..

Öğrencilerin sesi doğru kullanmaya yönelik davranışlarını koro çalışmaları dışında da sürdürüp sürdürmediklerini anlamak için 30 öğrencinin sınıf öğretmenine, 26 öğrencinin velilerine ulaşılmış ve görüşme yapılmıştır. Sınıf öğretmenleriyle her öğrenci için bireysel, velilerle grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Her iki gruba, çocuklarda koro çalışmalarına başladıktan sonra aile ve sınıf içinde seslerini doğru kullanmaya yönelik; özellikle bağırarak konuşmama, telaffuzda düzgünlük ve şarkı söylerken sesini iyi kullanma gibi davranışlarındaki olumlu değişiklikler hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin görüşleri araştırmacı tarafından kaydedilmiş, velilerin ise yazarak ifade etmeleri istenmiştir.

Koro çalışmaları süresince çocukların yaş ve fiziksel yapılarına uygun sözlü ve ritmik oyunlarla hazırlık (zihinsel ve bedensel) çalışmaları düzenli olarak yapılmıştır. Çocukların, eğitim süresince doğru davranışları sözlü olarak ödüllendirilmiş, müzikal yeteneklerinin, ses özelliklerinin farkında olmaları ve sesi koruma konusunda bilgilendirilerek özen göstermelerine çalışılmıştır.

Konunun önemi ve uygulamalı yönünün ortaya konabilmesi için bu alandaki yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışma, ulaşılabilen literatürle sınırlıdır.

¹ Morgül, M., (2001), Müzik Nasıl Öğretilir, Yurt Renkleri Yayınevi, Ankara.

BULGULAR VE YORUM

Çocukların Ses Aralığına Ait Bulgular ve Yorumlar

Çalışma grubundaki 8-12 yaş arası 36 öğrencinin ses aralıklarına ait bulgular bu alanda yapılan çalışmalardan edinilen bilgilerle yorumlanmıştır.

8 yaşındaki 6 öğrencinin ses aralığı, biri; Do1 –La1, ikisi; Do1-do2, ikisi; Si0-do2, biri; Si bemol0-do2 şeklindedir.

9 yaşındaki 14 öğrenciden 12'sinin ses aralığı; Do1-La1; Do1-Si1; Do1-do diyez2; Do1-do2; Do1-re2; Si bemol0 - do diyez2; Si0-fa2; Do1-mi2; Si0-mi2; Si bemol0-mi2; Si0-mi bemol2; Si0-si1; ikisinin ise: Si0-do2 şeklindedir.

10 yaşında 7 öğrencinin her birinin ses aralığı: Si0-re2; Si bemol0-re diyez2; Si0-do2; Do1-mi2; Si bemol0-mi2; Si0-si1; Re1-si1 şeklindedir.

11 yaşında 4 öğrencinin ses aralığı: Si bemol0-fa2; Si0-re2; Si0-mi2; Do1-fa2 şeklindedir.

12 yaşında 4 öğrencinin ses aralığı: Si0-do1; Si bemol0-mi2; ikisinin Si bemol0-fa2 şeklindedir.

Kültürel, sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmüş ve ses birliğine kavuşarak söyleme geleneği kurulmuş olan ülkelerde, aile ve toplumun olumlu etkileri sonucu olarak çocuk seslerinin daha kaliteli ve ses sınırlarının daha geniş olduğu saptanmaktadır. Geri ve yarı geri kalmış bir ülkede, 11 yaşındaki çocukların ses sınırları ortalama olarak do1-re2/mi2 arası iken, iklim koşulları aynı, ya da onlara yakın gelişmiş bir ülkede ise aynı yaş çocukların ortalama ses sınırlarının Do1-sol2 / la2'ye ulaştığı göze çarpmaktadır (Egüz, 1980, s.115). İnsan sesinin özelliklerini oluşturan etkenler arasında ırk ve ana dil'de önemli bir yer tutmaktadır.

Lunchsinger and Arnold'a (1967) göre; 8-12 yaş arası çocuklarda müzikal ses aralığı şöyledir:

8 yaş için; Si0-do2,re2 aralığı; 9 yaş için; Si bemol0- re2 aralığı; 10 yaş için; Si bemol0-mi bemol2, mi2 aralığı; 11 yaş için; La2, Si0- mi bemol2 ,mi2 aralığı; 12 yaş için; La0, Si0-re2,fa2 aralığıdır.

Sekiz yaşında ki çocukların ses aralıkları biri dışında diğer çalışmalara göre yeterlidir. Egüz'e (1980) göre; bu yaş çocuklarıyla yapılan çalışmalarda en son olarak re1-si1 arasındaki seslerle yetinilmelidir.

Dokuz yaşındaki iki öğrenci dar bir ses alanında temiz ses üretebilirken; yedi öğrenci ise yukarıdaki ses sınırlarına çok yakın olduğu ; beş öğrencinin daha tiz bir ses aralığına ve bu beş öğrenciden üçünün daha geniş bir ses aralığına sahip olduğu görülmektedir. Bu ses sınırlarının iki öğrenci dışında yeterli olduğu söylenebilir. Bu yaş ses organı ve ses sınırları açısından bir gelişim yılıdır ve Egüz'ün (1980) kişisel tespitlerine göre; yurdumuzda kaliteli sesler bulunmakta ve iklim koşulları ses için en olumlu özellikleri göstermektedir. Ses aralığı, yapılan çalışmalardan daha geniş olduğu tespit edilen öğrencilerin kaliteli seslere sahip olabileceği düşünülmektedir. İleriki yaşantılarında sesle ilgili meslekleri seçmeleri önerilebilir.

On yaşında üç öğrencinin daha dar bir ses aralığı; iki öğrencinin bu sınırlara çok yakın ve iki öğrencinin ise aynı ses aralığına sahip olduğu görülmektedir. Üç

Koroda Ses Eğitimi Çalışmalarının Çocuk Ses Gelişimine Etkileri

öğrenci dışında bu sınırlar yeterlidir. Bu üç öğrenci ile bireysel çalışmalar yapılarak ses sınırları geliştirilebilir.

Onbir yaşındaki öğrenciler karşılaştırıldığında; bir öğrencinin sınırlara çok yakın olduğu, birinin aynı sınırlar içinde kaldığı, ikisinin geniş ses aralığı ve daha tiz seslere çıktığı görülmektedir. Bu çocukların seslerinin iyi geliştiğini ve bununla uygulanan eğitimin sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Oniki yaşındaki öğrencilerin biri dışında geniş bir ses aralığı olduğu görülmektedir. Bu öğrencide alt sınır yeterlidir, üst sınır geliştirilebilir.

Lunchsinger ve Arnold'a (1967) göre; Hell, çocuk şarkı sesi üzerinde yapmış olduğu geniş istatistiksel bir araştırmada ergenlik öncesi dönemi kız ve erkek çocukların tahminen aynı ses aralığına sahip olduklarını tespit etmiştir. Bu çalışmada; 6 yaşında %75'inin ses aralığı Re1'den (254Hz) La1'e, %25'inin Re1'den do2'ye, daha dar bir ses aralığına sahip olanların ise Re1'den Sol 1'e (392Hz); 10 yaşındaki çocukların %75'inin ses aralığının Do1'den re2'ye (587Hz), %25'inin ses aralığının Fa0'dan (175Hz) Fa2'ye (350Hz) kadar olduğu görülmüştür (Kızıldeli, 2000).

Yapılan çalışmalarda görüldüğü gibi çocuklarda her yaş için ses aralıkları farklılıklar göstermektedir. Çalışma gurubundaki öğrencilerin ikisinin ses aralığı bu çalışmalara göre dardır ve bu öğrencilerin ileride sesin aktif kullanımına bağlı meslekleri seçmemeleri önerilebilir. Diğer öğrencilerin ses aralıkları gelişmeye müsait ya da iyi gelişmiş durumdadır. Egüz'e (1980) göre; kültürel, sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmüş ve ses birliğine kavuşarak söyleme geleneği kurulmuş ülkelerde, aile ve toplumun olumlu etkileri sonucu olarak çocuk seslerinin daha kaliteli ve ses sınırlarının daha geniş olduğu saptanmıştır.

Çocuk sesleri, gelişmekte olan seslerdir ve henüz gelişimini tamamlamamışlardır. Bu gelişme, ergenlikten sonra kızlarda yaklaşık 16-17, erkek çocuklarda 18-19 yaşına kadar sürebilir.

Çocukların Sesi Doğru Kullanma Alışkanlıklarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Çalışma grubundaki 36 öğrenciden 30'unun sınıf öğretmeni ve 26'sının velilerine ulaşılabilmiş ve yapılan görüşmeler sonucunda çocukların sesi doğru kullanma alışkanlıklarını kazanma ve kullanma konusunda her iki grubunda aynı görüşte oldukları anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenleri ve veliler bu öğrencilerde genellikle; koro çalışmalarını başladıktan sonra kendilerine güvenlerinin arttığını, telaffuzlarında belirgin bir düzelme ve seslerini dikkatli kullanma eğilimlerinin gözlemlendiğini, bağırmanın şarkı söylemeyi öğrendiklerinin anlaşıldığını ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri; öğrencilerin eğitim aldıklarının belli olduğunu, seslerini güzel kullandıklarını, hatta bazı çocukların sınıfta diğer arkadaşlarını da bağırmasın ve seslerini korumaları için uyardıklarını belirtmişlerdir.

Sanat etkinliklerine katılımın, öncelikle özgüven kazandırdığı, özgür insan yarattığı bilinmektedir. Korolarda yer alma ve bu etkinliklerden yararlanma insanda duyarlılık, estetik ve güzellik duygusu yaratmaktadır.

Okul çağı çocuklarının devamlı bağırarak seslerini sürekli bir şekilde yanlış kullanmaları ses tellerinde problemlere yol açmaktadır. Bu çağda zamanında ve doğru teşhis edilen hastalıkların tedavisi çabuk ve etkili olur. Çoğu ses probleminin insanlarda çocukluk çağında başladığı bilinmektedir. Çocuklarda sesin kötü kullanımından kaynaklanan fonksiyonel ses problemlerine rastlanmaktadır.

Müziğin çocukların genel eğitiminde ve kişiliklerinin oluşumunda ne denli önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Çocuk koroları, bu eğitimi daha etkin ve daha güçlü biçime sokan topluluklardır. Çocuklar, bu topluluklarda, gerçek arkadaşlığı yaşamakta ve insan sevgisini duymakta, müziğin yüceltici, birleştirici, dinlendirici, yaratıcı, inceltici ve yaşama gücünü aşıl原因an yönleriyle de karşılaşmaktadır. Bu da onların en önemli olan ruhsal yönlerini olumlu yönde etkileyecektir (Egüz, 1980, s.183).

Koro çalışmalarının çocuklarda, sağlıklı ses üretimi, ergenlikte yaşanan ses sorunlarının daha kolay atılması ve olumlu davranışlar geliştirme açısından yararları açıktır. Bu çalışmaların ülkemizde artarak sürdürülmesi, gelecekte sağlıklı ve güzel seslerin, iyi sosyal ilişkiler kurabilen nesillerin yetişmesi için gereklidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, koroda ses eğitimi uygulamalarının 8-12 yaş grubundaki çocuklarda sesi doğru kullanmaya yönelik kazanımlarına ve ses aralıklarına etkisi araştırılmış, yapılan değerlendirmelerden sonra aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Sekiz yaşındaki öğrencilerin ses aralıkları biri dışında yaş özelliklerine göre yeterli olduğu sonucu çıkmıştır.
- Dokuz yaşındaki 14 öğrencinin ikisi dışında ses aralıklarının yeterli olduğu, üç öğrencinin yapılan çalışmalara göre daha geniş bir ses aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir.
- On yaşındaki öğrencilerin ses aralığı üç öğrenci dışında yeterli bulunmuştur. Bu üç öğrencinin seslerinin de gelişmeye açık olduğu düşünülmektedir.
- Onbir yaşındaki iki öğrencinin ses aralığının yapılan çalışmalara göre daha geniş olduğu tespit edilmiştir.
- Oniki yaşındaki dört öğrencinin ses aralığının biri dışında geniş olduğu ve daha dar ses aralığı olan öğrencinin de alt sınırının yeterli olduğu, üst sınırın geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Ses aralığı dar olan öğrencilerle bireysel çalışmalar yapılması gerektiği sonucu çıkmıştır.
- Koro çalışmalarına başladıktan sonra çocukların telaffuzlarında belirgin bir düzensizlik, bağırmadan şarkı söyleme ve özgüven artışı gözlemlendiği anlaşılmıştır.
- Bütün bu sonuçlardan anlaşılacağı gibi, sekiz ay süreyle programlı olarak uygulanan ses eğitimi etkinliklerinin çocukların ses aralığının gelişiminde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Ses aralığı yaş özelliklerine göre

Koroda Ses Eğitimi Çalışmalarının Çocuk Ses Gelişimine Etkileri

uygun ve daha geniş olan öğrencilerin sesle ilgili meslekleri seçmeleri önerilebilir. Daha geniş olanların birer profesyonel ses adayı oldukları düşünülmektedir. Ancak bunu daha iyi tespit edebilmek için iyi donanımlı ses laboratuvarlarına ihtiyaç vardır. Bu ortamlarda sesin diğer özellikleri de incelenerek somut verilerle ortaya konması daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

Cooksey, J. and Welch, F.G., (1997), *Adolecence Singing Development and National Curriculum Design*,

Egüz, S., (1980), *Toplu Ses Eğitimi*, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, s.115,116,183.

Elmas, Y., (1988), “Çocuklar ve gençler için yazılacak müzik ihtiyacı ve bestecilerin bu yönde teşviki”, Müzik Kongresi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü 14/18 Haziran, Ankara, s.238

Kızıldeli, N., (2001), *Mutasyon Döneminde Ses Eğitiminin Önemi*, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.1,5

Lunchsinger, R. And Arnold, G.E.,(1967), *Voice-Speech-Language Clinical Communicology, Its Physicology and Patology*, Wadsworth Publishing Company Inch, California, pp. 131-134.

Popov, V., “Çocuk Koroları Eğitimi” TRT Tarafından Düzenlenen Seminer Notları’ndan, Ankara, 1989